

บทที่ 7

นโยบายและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ยุคประธานเหมา (ค.ศ. 1949-1976) : ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับแรก

ในการศึกษาโดยภายในและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของจีนคอมมิวนิสต์นับแต่ยึดอำนาจการปกครองได้ในปี 1949 นั้น จะแยกพิจารณาออกเป็น 2 ช่วง คือในช่วงแรกศึกษาโดยภายในและการวางแผนพัฒนาในยุคของประธานเหมา ตั้งแต่ปี 1949—1976 และในช่วงหลังจะเป็นการศึกษาภายหลังสิ้นสุดยุคประธานเหมา คือตั้งแต่ปี 1976 จนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

1. การแบ่งช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจ

เราอาจแบ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน จากปี 1949—1976 ออกได้เป็นระยะดังต่อไปนี้ คือ

1. ระยะฟื้นฟูและประทศ (Recovery and Rehabilitation, 1949—1952)
2. ระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับแรก (First Five-Year Plan, 1953—1957)
3. ระยะก้าวกระโดดไปข้างหน้าครั้งใหญ่ (The Great Leap Forward, 1958—1960)
4. ระยะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ (Great Crisis, 1960—1962)
5. ระยะฟื้นตัวและการปรับปรุงเศรษฐกิจ (Recovery from Crisis, 1962—1965)
6. ระยะปฏิรัติทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ (Great Proletarian Cultural Revolution, 1966—1969)

7. ระยะการฟื้นตัวจากการปฏิวัติวัฒนธรรม (Recovery from the Cultural Revolution, 1970)

8. ระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับที่ 4 (Fourth Five-Year Plan, 1971—1975)

9. ระยะหลังยุคประธานาเมือง : แผนพัฒนาเศรษฐกิจ 10 ปี ฉบับที่ 5 (1976—1980) และฉบับที่ 6 (1981—1985) จะกล่าวถึงในบทที่ 10

สำหรับช่วงระยะที่ 1 คือ ระยะฟื้นฟูบูรณะประเทศ (1949—1952) รายละเอียดได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 ในบทที่ 7 นี้จะพิจารณาช่วงระยะที่ 2 คือช่วงแผนห้าปีฉบับแรก (1953—1957) ส่วนช่วงระยะที่ 3—8 คือช่วงแผนห้าปีฉบับที่ 2—4 จะพิจารณาในบทที่ 8 ต่อไป

2. ทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ภายหลังจากที่รัฐบาลคอมมิวนิสต์บรรลุความสำเร็จของการฟื้นฟูบูรณะประเทศในปี 1952 แล้ว เป้าหมายสำคัญลำดับต่อมา ก็คือ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ทางเลือกไปสู่การพัฒนานั้นมีหลายทาง ซึ่งจึงจะต้องเลือกแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุด ดังนั้นก่อนที่จะพิจารณาถึงแนวทางการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของจีน เรายังคงพิจารณาการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อน เนื่องจากกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจปกติมีหลายรูปแบบ เพื่อความสะดวกจะพิจารณาใน 3 รูปแบบ [Chen and Galenson, 1969, pp. 33—38.] คือ

- (1) ตัวแบบของโซเวียต (The Soviet model)
- (2) ตัวแบบของอินเดีย (The Indian model) และ
- (3) ตัวแบบผสม (The balanced growth model)

2.1 ตัวแบบของโซเวียต : คือนโยบายเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตนำมาใช้ในปี 1928 ก่อนจะมีการนำเอาแผนห้าปีฉบับแรกมาใช้ในปี 1928 ได้มีการถูกเรียกว่า “รูนแรงภายใน” พรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียเกี่ยวกับขอบเขตที่เหมาะสมของนโยบาย บางครั้งแล้วได้นำความจำเป็นของประสิทธิภาพในการผลิตการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม ความต้องการของประเทศที่แท้จริงเกิดขึ้นระหว่างบุคคล 2 กลุ่ม คือ (1) นำโดย Nikolai Bukharin ผู้ซึ่งเสนอให้พัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมควบคู่กันไป และ (2) ฝ่ายซ้ายนำโดย Evgenii Preobrazhenski ผู้ซึ่งเสนอให้นั่นความสำคัญสูงสุดแก่อุตสาหกรรมหนัก โดยให้สาขากิจกรรมเป็นผู้รับภาระจัดหากำลังสมทุนให้ แต่ไม่มีการลงทุนมากนักในสาขากิจกรรมน้ำหนัก ปรากฏว่าสตาลินได้เลือกใช้วิธีของพวกฝ่ายซ้ายและใช้วิธีการรวมนาทางการเกษตรเพื่อเอื้ออำนวยในการเก็บรวบรวมผลผลิตการเกษตรจากพืชสวนที่

ดีอีเพ็ง ลักษณะสำคัญของตัวแบบการพัฒนาของโซเวียตคือ การลงทุนคงที่ ณ ระดับ 20–25% ของผลิตภัณฑ์รวมประชาชาติหรือ GNP เป็นเวลาหลายปี ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่สูงมากสำหรับโซเวียตเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่มีระดับการพัฒนาเท่ากัน และยิ่งกว่านั้นการลงทุนส่วนใหญ่ ถูกนำไปยังอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมถ่านหิน เหล็กกล้า เครื่องโลหะและเครื่องจักร ต่าง ๆ การมุ่งใช้ทรัพยากรไม่เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วมากเช่นนี้ ก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้บริโภค รวมทั้งการเกษตร ที่ถูกปล่อยทิ้งให้ล้าหลังหรือมีฉนั้นก์ต้องช่วยตัวเองอย่างหนัก (มีการประมาณว่าระดับค่าจ้างที่แท้จริงของชาวเมืองได้ลดลงประมาณ 25% ในช่วง 1928–1940 [Chapman, 1962, p. 166.]

2.2 ตัวแบบของอินเดีย : เน้นการสมมติฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว พร้อม ๆ กันไปกับการขยายตัวและการปรับปรุงให้ดีขึ้นในสาขาวิชาการเกษตร แต่ถือว่าสาขาวิชาการเกษตรมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ดังนั้นสัดส่วนของการลงทุนทั้งหมดประมาณ 20% จึงถูกจัดสรรให้แก่การเกษตร และจำนวนหนึ่งถูกใช้ไปในการลงทุนด้านการขนส่ง การคมนาคม และอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมหนักก็ไม่ได้ถูกละเลยแต่ไม่ได้นำ ความสำคัญสูงสุดเพียงอันดับเดียวเช่นในตัวแบบของโซเวียต

2.3 ตัวแบบผสม : เป็นแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมขอบเขตที่กว้างขวางของ ประสบการณ์และการขยายตัวของทุกสาขาเศรษฐกิจรวมทั้งการเกษตร การลงทุนส่วนได้ควรจะก่อนส่วนได้ควรจะทำที่หลัง จะพิจารณาจากความสัมพันธ์ของจำนวนผลผลิตสูงสุดกับราคาตลาดเป็นเกณฑ์ไม่มีการให้ความสำคัญเป็นพิเศษ แต่ก็มีอุตสาหกรรมหนัก เช่นถ้าพิจารณาเปรียบเทียบดันทุนการผลิตของแรงงานและทุนรวมทั้งความเป็นไปได้ของนำเข้าและส่งออก แล้วปรากฏว่าอุตสาหกรรมสิ่งทอได้กำไรมากกว่าอุตสาหกรรมเหล็กกล้า การลงทุนขยายตัวก็มุ่งไปยังอุตสาหกรรมสิ่งทอไม่ใช้อุตสาหกรรมเหล็กกล้า กลยุทธ์การตัดสินใจนี้ไม่จำเป็นต้องรองกับการวางแผนส่วนกลางที่วางแผนไว้ หากแต่ขึ้นอยู่กับราคางานที่จะเป็นดัชนีกำหนดว่าจะได้กำไรหรือไม่ หากประเทศไทยได้ใช้นโยบายที่มีลักษณะดังกล่าวนี้

ในการที่จะเลือกใช้กลยุทธ์การพัฒนาด้วยแบบใดนั้น นักวางแผนชาวจีนจำเป็นต้อง คำนึงถึงแบบแผนของทรัพยากรที่ดิน แรงงาน และทุนที่มีอยู่ ซึ่งปรากฏว่าทรัพยากรของจีนนั้น แตกต่างไปจากของอินเดียและโซเวียต ความแตกต่างเหล่านี้บางประการดูได้จากการดูไปนี่.

ตาราง 1 : เปรียบเทียบทรัพยากรการพัฒนาของจีน อินเดีย และโชเวียด เมื่อเริ่มแผนห้าปี ฉบับแรก

	จีน ปี 1952	อินเดีย ปี 1951	โชเวียด ปี 1928
ประชากร (ล้านคน)	567	357	150
พื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อประชากรในชนบท 1 คน (ເໂຄໂຮ່ງ)	0.7	1.1	2.3
ผลผลิตธัญพืชเฉลี่ยต่อหัว (กิโลกรัม)	272	281	566
ทางรถไฟ (กม. ต่อ 1 ล้านคน)	43	160	513
กำลังผลิตกระเบ้าไฟฟ้า (ล้านกิโลวัตต์)	2.0	3.0	1.9
ผลผลิตอยุตสาหกรรม :			
ถ่านหิน (ล้านเมตริกตัน)	63.5	34.3	35.5
เหล็กกล้า (ล้านเมตริกตัน)	1.3	1.1	4.3
ซีเมนต์ (ล้านเมตริกตัน)	2.9	3.2	1.8
ผ้าฝ้าย (ล้านเมตร)	4,158	4,221	2,678

ที่มา : Chen and Galenson, 1969, p. 35.

จากตารางจะเห็นได้ว่าจีนด้อยกว่าโชเวียดอย่างมาก สหภาพโชเวียดมีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าจีนและผลผลิตธัญพืชก็มากเป็น 2 เท่าของจีน ข่ายงานการขนส่งของโชเวียดได้รับการพัฒนาดีกว่า อาจกล่าวได้ว่าในปี 1928 ซึ่งถือว่าโชเวียดยังไม่ได้เป็นประเทศที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ แต่ก็ยังเจริญกว่าจีนในปี 1952 นอกจากนี้ระดับการศึกษาและการฝึกอบรมด้านเทคนิคซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานั้น โชเวียดก้าวหน้ากว่าจีนมาก

สำหรับความแตกต่างระหว่างจีนและอินเดียในระยะแรกเริ่มนั้นเห็นไม่ชัด ที่ดินและผลผลิตธัญพืชต่อหัวของทั้ง 2 ประเทศใกล้เคียงกันมาก แต่จีนรวมทั้งอินเดียต้องเผชิญกับความยุ่งยากอย่างใหญ่หลวงกว่าโชเวียดในการเข้าชนะความล้าหลังที่เป็นอยู่

พวกราชานาจีนบริโภคอาหารเพียงแค่พอประทังชีพ และอาหารที่เหลืออยู่เพียงส่วนน้อย ก็ต้องส่งไปเลี้ยงคนงานในวิสาหกิจอุดสาหกรรม ในขณะที่รัฐบาลโชเวียดได้ซื้อรัญพืชจากชาวนาจำนวน 9 ล้านตันในปี 1928 และรัฐบาลจีนได้ซื้อ 10 ล้านตันในปี 1952 ปรากฏว่าชาวนาในโชเวียดยังมีอาหารสำหรับบริโภคเองเฉลี่ยต่อหัวมากกว่าเป็น 2 เท่าของจีน ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลจีนยังต้องเสียดูประชากรชาวเมืองที่มากกว่าโชเวียดถึง 2 เท่าครึ่งด้วยผลผลิตที่ซื้อมา ความ

ಡეกต่างที่สำคัญซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาในระยะเริ่มแรกของ 2 ประเทศนี้ก็คือ ในขณะที่ สถาlinสามารถดึงเอาส่วนเกินที่สาขางานเกษตรเก็บออมไว้ได้มาใช้พัฒนาโครงการอุตสาหกรรม ได้อย่างสม่ำเสมอ ปรากฏว่าจีนยังคงต้องยุ่งอยู่กับการแก้ปัญหาการขาดแคลนอุปทานอาหาร

ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายการพัฒนา ผลโดยสรุปก็คือ จีนได้ตัดสินใจใช้ตัวแบบของ โซเวียต ด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ [วันรัฐช์ มิงมณีนาคิน, 2525, หน้า 14.]

(1) **ปัญหาประชากร** การที่จีนจะเลือกใช้แผนพัฒนาในลักษณะใดนั้น ย่อมได้ รับอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงจากสถานการณ์ซึ่งมีด้านความมาจากปัญหาประชากร จากสามาโน ประชากรปี 1953 ปรากฏว่าจีนมีประชากรจำนวน 582 ล้านคน ทำให้เกิดภาวะแผนคิดว่าการพัฒนา แบบเน้นการเกษตรคงจะให้ผลช้า ไม่ทันกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนั้นจีนจึง ตัดสินใจเลือกการพัฒนาอุตสาหกรรมก่อนซึ่งเห็นผลเร็วกว่า

(2) หลังสงครามโลกครั้งที่สองในเดือนมิถุนายน 1950 ทำให้ จีนถูกตัดขาดจากโลก ภายนอก จีนหมดหวังที่จะมีความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกซึ่งเท่ากับว่าจีนได้ถูกตัดขาด จากโลกภายนอกที่พอจะสามารถให้ความช่วยเหลือทางการเงินหรือความรู้ด้วย ๆ ได้ และประเทศ เดียวที่เหลืออยู่ซึ่งจีนพึงพำนัคัยได้ก็คือสหภาพโซเวียต

3. ความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต

ความช่วยเหลือของโซเวียตนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาของจีน ระหว่างช่วง ของการฟื้นฟูบูรณะประเทศและแผนท้าปีฉบับแรกในทศวรรษ 1950 ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจาก ความจริงที่ว่า การจัดตั้งฐานอุตสาหกรรมหนักในแม่น้ำเจ้าพระยาและการก่อสร้างโครงการ 156 โครงการไม่อาจเป็นจริงได้ ถ้าปราศจากความช่วยเหลือของโซเวียต อย่างไรก็ตาม ความช่วย เหลือนี้ไม่ได้อยู่ในรูปของการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า (free grants-in-aid) แต่อยู่ในรูป ของเงินกู้ (loans) อัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือในรูปของการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของโซเวียต ซึ่งถูกชำระคืนส่วนใหญ่โดยสินค้าเกษตรและแร่ธาตุของจีน นอกจากนี้จีนยังได้ประโยชน์จากการ ค้าแนะนำและการช่วยเหลือของโซเวียตในการเตรียมแผนพัฒนาอุตสาหกรรมของจีน รวมทั้งที่ ปรึกษาและช่างเทคนิคชาวโซเวียดอีกเป็นจำนวนมากได้มีส่วนสำคัญในการจัดการแผนดังกล่าว ด้วย

3.1 ความช่วยเหลือด้านการเงิน

รายงานเริ่มต้นสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างจีน–โซเวียต ได้ถูกกำหนด ขึ้นในข้อตกลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้ลงนามในเวลาเดียวกันกับการทำสัญญาเป็นพันธมิตรและ

การซ้ายเหลือร่วมกัน (Treaty of Friendship, Alliance and Mutual Assistance) ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 1950 ในเงื่อนไขของสนธิสัญญาฯ โซเวียตได้ให้เงินกู้แก่จีนเป็นจำนวน 300 ล้านเหรียญสหรัฐ อัตราดอกเบี้ย 1% ต่อปี ตลอดช่วง 5 ปี สำหรับการซื้อวัตถุและเครื่องมือจากโซเวียต เงินกู้นี้นับ ว่ามีอัยสำหรับความต้องการของจีนและการแลกเปลี่ยนต่อรองค่อนข้างหนัก [Hughes and Luard, 1975, p. 79.] เงินกู้ดังกล่าวจะจ่ายให้ปีละ 60 ล้านดอลลาร์ เป็นการซ้ายเหลือทางเศรษฐกิจ โดยจีนต้องจ่ายคืนในรูปของการส่งวัตถุดิบเป็นสินค้าออก และเงินกู้นี้จำต้องจ่ายคืนในเวลา 10 ปี จาก 1954–1963 [M.C. Shanta Murthy, 1981, p. 78.] ดังนั้นรูปแบบการค้าต่างประเทศของ จีนก่อนสองครามได้เปลี่ยนไปตรงข้าม คือหันไปค้ากับกลุ่มโซเวียตแทนตะวันตกและญี่ปุ่น

การฟื้นตัวใหม่ของจีนในช่วง 1949–1952 เกิดขึ้นได้ด้วยความช่วยเหลือของโซเวียต ส่วนใหญ่ในรูปของการค้า (บนฐานของเงินสดโดยตรงหรือการแลกของ) ซึ่งมีจำนวน 2,256 ล้านดอลลาร์ ในจำนวนนี้ประกอบด้วยการส่งออกมีมูลค่า 936 ล้านดอลลาร์จากจีนไปยังโซเวียต และ 1,320 ล้านดอลลาร์ของการส่งออกของโซเวียตไปยังจีน ซึ่งว่างมูลค่า 484 ล้านดอลลาร์ ถูกชดเชยโดยเงินกู้ 300 ล้านเหรียญ เงินกู้เพื่อการค้าและสินเชื่อระยะสั้นที่ปรับตัวได้ร้าว 2% [M.C. Shanta Murthy, 1981, pp. 78–79.]

นอกจากนี้โซเวียตยังได้ให้เงินกู้ครั้งที่ 2 ในปี 1954 เป็นจำนวน 26 ล้านเหรียญสหรัฐ ต่อปี เป็นเวลา 6 ปี แม้ว่าในขณะนั้นเงินจำนวนนี้แทบไม่พอชำระหนี้ที่กู้จากโซเวียตมาในครั้งแรก จีนได้รับความช่วยเหลือที่สำคัญทางเทคโนโลยีอาชุยหุ่งภัณฑ์และอุปกรณ์ทุนก็จริง แต่ ก็ต้องตกเป็นลูกหนี้ไปด้วย [แฟร์แบงค์และคณะ, 2521 หน้า 1107]

3.2 ความช่วยเหลือด้านความรู้และบุคลากร

นอกจากความช่วยเหลือด้านการเงินแล้ว สถาบันยังได้ให้ความช่วยเหลือด้านการทหาร และสัญญาที่จะจัดหาผู้เชี่ยวชาญเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนาอุตสาหกรรมและสร้างกองทัพ ให้กันสมัย เช่นได้ว่าระหว่าง 1950–1952 โซเวียตได้ให้เครื่องมือทางการทหารแก่จีน และได้ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่จีนจำนวนมากในกองทัพ กล่าวได้ว่าเมื่อถึงปี 1952 โซเวียตได้ให้เครื่องบินที่โซเวียตผลิตเอง 2,500 เครื่อง (มีไม่กี่เครื่องที่เป็นแบบล่าสุด) แก่จีน ความช่วยเหลือทางการทหารทั้งหมดของโซเวียตแก่จีนมีมูลค่าร้าว ๆ เกือบ 1 พันล้านเหรียญ [M.C. Shanta Murthy, 1981, p. 78.] นอกจากนี้สหภาพโซเวียตได้จัดส่งนักวิทยาศาสตร์ ช่างเทคนิค และที่ปรึกษาการทหารจำนวนมากไปยังจีน คือจำนวนละ 1,000–25,000 คน ในกองทัพอากาศและกองทัพเรือ ของจีน 5,000–10,000 คน ในกองทัพบกในปี 1953 และประมาณ 400,000 คน ในวิสาหกิจ อุตสาหกรรมและโรงงานต่าง ๆ เมื่อถึงเดือนกุมภาพันธ์ 1954 นอกจากนี้สำนักงานสถิติของรัฐ

ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี 1952 ก็ด้วยความช่วยเหลือของโซเวียต และรัสเซียได้ให้การช่วยเหลือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแก่จีน ซึ่งปรากฏหลักฐานว่า

(1) ระหว่างปี 1950—1952 นักศึกษาจีน 370 คน เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูงในโซเวียต

(2) หนังสือและวารสารประมาณ 10,000 ฉบับ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ได้ถูกส่งให้แก่คณะผู้แทนทางวิทยาศาสตร์และห้องสมุดของจีน

(3) นักวิทยาศาสตร์รัสเซียจำนวน 50 คน ได้ถูกส่งไปยังปักกิ่งและเมืองอื่น ๆ ในจีน

(4) นักศึกษาประมาณ 15,000 คน ได้ถูกส่งไปยังประเทศสังคมนิยม ส่วนใหญ่คือสหภาพโซเวียตเพื่อการฝึกอบรมในด้านเทคโนโลยี

นอกจากนี้เมื่อครุสเชฟและบูลกานินได้ไปเยือนปักกิ่งในปี 1954 เขาได้ตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือในการสร้างวิสาหกิจการผลิต 156 แห่ง [Immanuel C.Y. Hsu, 1970, p. 758.] ต่อมาในปี 1956 เพิ่มเป็น 211 โครงการ และได้เพิ่มขึ้น 125 โครงการในช่วง 1958—1959

3.3 ความช่วยเหลือในการก่อสร้างอุตสาหกรรม

3.3.1 ในปี 1953 : เมื่อเริ่มมีอดีตในโครงการห้าปี ก็ได้มีการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือจากโซเวียตมากขึ้น ข้อตกลงเดือนมีนาคม โซเวียตให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างหรือขยายโรงงานพลังงานไฟฟ้าในจีน และในการอุปทานเครื่องมือสำหรับการเกษตร การทำเหมือง การสร้างเครื่องจักร อุตสาหกรรมการถลุงแร่ เคมีภัณฑ์และพลังงาน และสำหรับการขนส่ง โดยจีนจำต้องตอบแทนด้วยการส่งออกสินค้าเกษตรและโลหะที่มิใช่เหล็ก ในเดือนกันยายนจากผลของการเจรจาได้ข้อตกลงใหม่คือ โซเวียตให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างหรือการสร้างใหม่โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 141 แห่งในช่วง 1953—1959 ข้อตกลงนี้แสดงถึงความพยายามอย่างหนักของโซเวียตในการช่วยเหลือจีนเมื่อลงมือดำเนินโครงการห้าปีฉบับแรก ในบรรดา 141 โรงงานนั้น 91 โรงงานเป็นโรงงานที่ตั้งขึ้นใหม่ (new factories) ที่เหลือเป็นโรงงานที่ซ่อมแซมหรือใช้งานร่วมใหม่ (reconstructed or renovated plants) สหภาพโซเวียตได้จัดการช่วยเหลือในการประชุมและการวางแผนโรงงาน ในการจัดหาเครื่องมือใหม่ ๆ ให้ ในการอุปทานช่างเทคนิค และในการฝึกอบรมช่างเทคนิคชาวจีนในวิธีการแบบโซเวียต [Hughes and Luard, 1975, pp. 79—80.]

วิสาหกิจทั้ง 141 แห่งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มโรงงานเหล็กและเหล็กกล้าที่ทันสมัย โรงงานกลุ่มโลหะที่มีใช้เหล็ก เมืองถ่านหิน โรงงานลับน้ำมัน สถานีพลังงาน โรงงานเคมีภัณฑ์ และโรงงานอื่น ๆ อีกจำนวนมาก โรงงานเหล่านี้ได้เป็นวิสาหกิจหลักของเศรษฐกิจจีนในอนาคต และทำให้จีนสามารถทำการผลิตพวงกยานพาหนะ รถจักร รถแทรกเตอร์ และเครื่องบิน วิสาหกิจ ส่วนใหญ่คาดว่าจะสร้างเสร็จเมื่อถึงปี 1959 แม้มีบางกิจการคงจะใช้เวลาถึง 10 ปีจึงจะแล้วเสร็จ ในความเป็นจริงมี 17 วิสาหกิจที่ได้ถูกสร้างทั้งหมดหรือบางส่วนในช่วงปี 1953 และเปิดดำเนิน กิจการได้ในปี 1954 เมื่อสิ้นสุดโครงการห้าปีฉบับแรกกล่าวได้ว่า 57 แห่งที่สำเร็จสมบูรณ์ [Hughes and Luard, 1975, p. 80.]

3.3.2 ในปี 1954 : ในเดือนตุลาคม 1954 "ได้มีการประกาศความคืบหน้าของความ ช่วยเหลือจากโซเวียต ข้อตกลงใหม่ได้ให้เงินกู้จำนวน 520 ล้านรูเบิล (ประมาณ 45 ล้านปอนด์ ตามอัตราแลกเปลี่ยนทางการ แม้ว่าในจำนวนที่เป็นจริงน้อยกว่า) และการเพิ่มการส่งออก เครื่องมือทุนจำนวน 400 ล้านรูเบิลเพื่อชดเชยความช่วยเหลือเพิ่มเติม (supplementary aid) สำหรับ 141 โรงงาน และความช่วยเหลือในการสร้างโรงงานใหม่อีก 15 แห่ง ด้วยมาได้มีการประกาศ ว่าเครื่องมือที่โซเวียตอุปทานให้สำหรับ 156 วิสาหกิจและสำหรับอีก 21 โรงงานเครื่องจักร ได้ถูกชดเชยโดยข้อตกลงอื่นซึ่งมีมูลค่าประมาณ 5,600 ล้านรูเบิล หรือราว ๆ 400 ล้านปอนด์ ตามอัตราแลกเปลี่ยนทางการ

3.3.3 ในปี 1955—1956 : ในวันที่ 4 มกราคม 1956 "ได้มีการประกาศว่าในการ ประชุมครั้งที่ 3 ของคณะกรรมการธุรกิจจีน—โซเวียต เดือนธันวาคม ได้มีการกำหนดโครงการ ความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าโซเวียตจะอุปทานแบบ (designs) สำหรับโรงงานกลุ่มโลหะที่มีใช้เหล็ก สำหรับอุดสาหกรรมถ่านหินและการสร้างทางรถไฟ รวมทั้งอุปทานพิมพ์เขียวเครื่องมือสำหรับเตาหลอมเหล็กที่ใช้ลมเป่า และเครื่องจักรประเภท ต่าง ๆ จีนจำต้องส่งผู้เชี่ยวชาญไปยังสหภาพโซเวียตเพื่อศึกษาอุดสาหกรรมกลุ่มเหล็ก ถ่านหิน น้ำมัน และสิ่งทอ ในขณะเดียวกันสหภาพโซเวียตก็ส่งผู้เชี่ยวชาญของตนมายังจีนเพื่อศึกษาการ เพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ และอื่น ๆ

ในเดือนเมษายนได้ทำข้อตกลงอีก 2 ฉบับ ข้อตกลงฉบับแรก คือ การ ก่อสร้างโรงงานเพิ่มใหม่อีก 55 โรงงาน ซึ่งประกอบด้วยโรงงานกลุ่มโลหะ สร้างเครื่องจักร และเคมีภัณฑ์ รวมทั้งโรงงานผลิตเส้นใยสังเคราะห์และพลาสติก เชือเพลิงสังเคราะห์และเชือ เพลิงเหลว สถานีพลังงาน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สำหรับอุดสาหกรรมการบินอวกาศ มูลค่า รวมของเครื่องมือที่ให้ งานออกแบบ และความช่วยเหลือด้านเทคนิคประเภทอื่น ๆ ที่โซเวียตให้

สำหรับการสร้างโรงงาน มีจำนวนรวม 2,500 ล้านรูเบิล (ประมาณ 230 ล้านปอนด์) ตามข้อตกลงรัฐบาลจีนจะต้องจ่ายคืนเงินจำนวนนี้โดยผ่านการส่งมอบทางด้านการค้า (trade deliveries) ซึ่งอันนี้อาจเป็นข้ออธิบายความจริงที่ว่า จีนต้องทำการค้าโดยมีส่วนเกินทางการค้าอย่างมาก กับโซเวียต ปรากฏว่าในความเป็นจริงโรงงานเหล่านี้ไม่ได้ถูกสร้างจนกระทั่งช่วงแผนห้าปีฉบับที่ 2 ซึ่งเริ่มในปี 1958 ส่วน ข้อตกลงฉบับที่สอง ก็คือ การจัดการเพื่อความร่วมมือกันในการสร้างทางรถไฟข้ามซินເเกียงจากลันโจวในกัมสูไปยัง Aktogai ในเตอร์กีสถานของโซเวียต และเพื่อการจัดองค์การบริหารด้านการจราจรตลอดถนนทางสายนี้เมื่อถึงปี 1960 [Hughes and Luard, 1975, p. 81.]

3.3.4 ในปี 1958—1959 : ในเดือนสิงหาคม 1958 ได้มีการลงนามในข้อตกลงอีกฉบับหนึ่งในกรุงมอสโก ภายใต้เงื่อนไขซึ่งสหภาพโซเวียตให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคในการก่อสร้างหรือขยายโครงการอุตสาหกรรมอีก 47 โครงการ โครงการเหล่านี้แตกต่างไปจากโครงการช่วงแรกที่ว่า ส่วนใหญ่จีนต้องทำการสำรวจและออกแบบเอง โซเวียตเพียงแต่อุดหนุนเครื่องมือพื้นฐานให้ สำหรับโครงการอื่น ๆ ผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียตได้ถูกส่งไปเพื่อวางแผนและให้คำแนะนำเช่นเดียวกับภายใต้ข้อตกลงเดิม สุดท้ายในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 1959 ได้ประกาศว่ามีการลงนามในข้อตกลงระหว่าง 2 ประเทศ ภายใต้ข้อตกลงนี้สหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือมูลค่า 5,000 ล้านรูเบิล (ราว ๆ 446 ล้านปอนด์) โครงการนี้ครอบคลุมช่วงเวลา 8 ปี และให้เพื่อการก่อสร้างวิสาหกิจขนาดใหญ่ในด้านการผลิตโลหะ ถ่านหิน น้ำมัน และอื่น ๆ จำนวน 78 วิสาหกิจ [Hughes and Luard, 1975, p. 81.]

สำหรับเงื่อนไขเกี่ยวกับรายรับและการใช้ประโยชน์ของความช่วยเหลือทางเทคนิคและการเงินของโซเวียต ได้ปรากฏในรายงานของคณะกรรมการกิจการด้านการเงินและเศรษฐกิจ ซึ่งได้ผ่านการอนุมัติในการประชุมครั้งที่ 26 ของ State Administrative Council วันที่ 15 กันยายน 1953 รายงานนี้ระบุทำขึ้นในช่วงเวลาของความช่วยเหลือที่สำคัญของโซเวียต คือข้อตกลงสร้างหรือสร้างใหม่ 141 โรงงานอุตสาหกรรม ความช่วยเหลือดังกล่าวครอบคลุมถึงการเลือกสถานที่และการรวบรวมวัสดุพื้นฐานสำหรับการวางแผน การกำหนด ระเบียบการสำหรับการวางแผน การปฏิบัติแผนเอง การอุดหนุนเครื่องมือ การให้แนวทางในการก่อสร้าง การติดตั้งเครื่องจักรและการทำงานของเครื่องจักร การจัดหาความรู้ทางเทคนิคให้เป็นไป ซึ่งดำเนินไปในขณะที่กระบวนการผลิตใหม่ได้กำลังถูกเรียนรู้ ข้อตกลงยังได้รวมถึงการจัดส่งคนงานและบุคลากรด้านวิศวกรรมของจีนเข้าไปยังวิสาหกิจของโซเวียตทุกปี สำหรับการฝึกอบรมงานสนาม รวมทั้งสำหรับความช่วยเหลือที่ผู้เชี่ยวชาญโซเวียตได้ให้แก่วิสาหกิจที่มีอยู่

ที่ปรึกษาและซ่างเทคนิคโซเวียตได้แทรกซึมอยู่ในเกือบทุกสาขาอุตสาหกรรมของจีน แต่ในบางสาขาอิทธิพลนี้ปรากฏชัดแจ้ง ตัวอย่างเช่น งานทำการสำรวจแร่ธาตุ และการพัฒนาทั่วไปของอุตสาหกรรมการทำเหมือง ปรากฏว่าต้องอาศัยความช่วยเหลือด้านวัสดุและเทคนิคของโซเวียตอย่างมาก โซเวียตเป็นผู้บริโภคสำคัญของโลหะที่มีใช้เหล็กที่ผลิตในจีน และมีผลประโยชน์ดังเดิมในการสำรวจทรัพยากรแร่ธาตุในชินเกียง ที่ปรึกษาชาวโซเวียต มีเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ซึ่งโรงงานจำนวนมากซึ่งกำลังถูกสร้าง ด้วยความช่วยเหลือของโซเวียตตั้งอยู่ ในวิสาหกิจดังกล่าวจำนวนมากการบัญชางานด้านเทคนิค เกือบทั้งหมดอยู่ในมือของโซเวียตในขั้นแรก ๆ ของแผน ถึงแม้มีข้อสงสัยเพียงเล็กน้อยว่าจีน ได้รับเอกสารควบคุมอย่างสมบูรณ์ไปทำต่อทันทีที่พวกเขารสามารถทำเช่นนั้นได้

อิทธิพลของโซเวียตมีมากเช่นกันในสาขาวิศึกษาชั้นสูง แผนท้าปีของจีน เรียกร้องให้มีการฝึกอบรมบุคลากรด้านเทคนิค—การจัดการ 650,000–700,000 คน เพื่อสนองความต้องการนักการจัดองค์การใหม่ของสถาบันการศึกษาระดับสูงของจีนจึงได้เกิดขึ้น เป็นการยอมรับเอาระบบการศึกษาชั้นสูงที่รวมเข้าสู่ส่วนกลางแบบโซเวียตมาใช้ ตัวอย่างเช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัย สถาบันเทคนิคทั่วไปเกี่ยวกับวิศวกรรมการทำเหมือง ธรณีวิทยา การเกษตร การแพทย์ การฝึกอบรมครู เศรษฐศาสตร์และการคลัง ตำราโซเวียตจำนวนมากถูกนำมายัง และได้มีการสอนภาษา/rss เชื่อย่างกว้างขวางในโรงเรียน แม้ว่าเร็ว ๆ นี้ ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อการนำภาษาอังกฤษกลับมาใช้ใหม่ นักศึกษาจีนจำนวนมากได้รับการศึกษาชั้นสูงในสหภาพโซเวียตและประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ

ในส่วนหนึ่งจีนได้มีอิสระมากขึ้นในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหภาพโซเวียตตลอด 2–3 ปีที่ผ่านมา ภายหลังการก่อตั้งรัฐบาล บริษัทร่วมระหว่างจีน–โซเวียต (Joint Sino-Soviet mixed companies) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นทันทีในปี 1950 เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายในส่วนต่าง ๆ ของเศรษฐกิจจีนซึ่งโซเวียตมีผลประโยชน์ดังเดิม วัตถุประสงค์สามารถสัมนิชฐานได้ว่า โซเวียตคงจะอุปทานเทคโนโลยีเชี่ยวชาญและเครื่องมือ เพื่อช่วยดำเนินงานวิสาหกิจต่าง ๆ และคงจะได้รับมาตรฐานการบางอย่างในการควบคุมวิสาหกิจและการใช้ผลผลิตของโรงงานเป็นการตอบแทน บริษัทจีน–โซเวียต ได้ทำกิจการที่สำคัญเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ของทรัพยากรแร่ธาตุและน้ำมันในชินเกียง การดำเนินการขนส่งทางอากาศในชินเกียง และบนเส้นทางอื่น ๆ ไปยังสหภาพโซเวียต รวมทั้งการต่อเรือในไตรเรน (ซึ่งเป็นเมืองท่าที่ยังอยู่ภายใต้การควบคุมของโซเวียต) ภายใต้ข้อตกลงที่บรรลุในเดือนกรกฎาคม 1954 บริษัทเหล่านี้ทั้งหมดได้กลับไปอยู่ภายใต้การควบคุมของจีนแต่ผู้เดียว [Hughes and Luard, 1975, p. 83.] เช่นเดียวกับโซเวียตได้ค่อย ๆ เลิกสถานะพิเศษของตนในแหน่งๆ เรีย โดยเริ่มจากในปี 1952

โซเวียตได้ศึกษาและได้ศึกษาการเป็นเจ้าของร่วมของโซเวียตในทางรัฐไฟساอยจีนตะวันออกให้แก่จีนในปี 1953. ได้สร้างสหพันธ์ของโซเวียตในการใช้ปอร์ด อาเซอร์เป็นฐานทัพเรือ และได้ยอมปล่อย “Joint stocks” ของโซเวียตในวิสาหกิจร่วมที่ซินเกียงให้แก่จีนในปี 1955 [Immanuel C.Y. Hsu, 1970, pp. 758 – 759.]

แม้จีนจะได้อาศัยความช่วยเหลือของโซเวียตอย่างมาก แต่ก็มีสัญญาณมากมายที่แสดงให้เห็นว่าผู้นำจีนเองคงจะไม่เสียใจต่อการได้มาซึ่งตัวรัฐที่มากขึ้นของการเป็นอิสระจากการพึ่งพาอาศัยโซเวียต ทันทีที่พวกเขารสามารถทำสิ่งนี้โดยปราศจากภารกิจของต่อแผนการพัฒนาของตน ระหว่าง 1 หรือ 2 ปี ที่ผ่านมา ได้มีการประกาศว่าหนักอกแบบและวิศวกรรมจีนสามารถตอบรับลูกความเป็นอิสระโดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก เช่น มีการกล่าวว่า จีนสามารถออกแบบโรงงานและเครื่องจักรประเภทต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือของโซเวียตซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในตอนแรก ๆ ในปี 1957 ได้มีการประกาศว่าเมื่อสิ้นแผนห้าปีฉบับที่ 2 ในปี 1962 จีนคงสามารถผลิตได้อย่างน้อย 70% ของเครื่องจักรของตนเอง เมื่อเทียบกับ 40% ระหว่างช่วงแผนฉบับแรก และได้มีการประกาศถึงชัยชนะเกือบทั้งหมดว่า ผู้เชี่ยวชาญชาวโซเวียตที่โรงงานผลิตแห่งแรกที่ Changchun ได้เดินทางกลับบ้านแล้ว และว่า การผลิตในอนาคตรวมทั้งการผลิตรถ 6 ที่นั่ง จะถูกออกแบบโดยชาวจีนเองทั้งหมด

ในสุนทรพจน์เกี่ยวกับงบประมาณของ Li Hsien-nien รัฐมนตรีคลัง ในเดือนกรกฎาคม 1957 เขากล่าวว่าในตั้งแต่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชน ความช่วยเหลือของโซเวียตมีจำนวน 5,294 ล้านหยวน (ประมาณ 750 ล้านปอนด์) ในจำนวนนี้ 2,174 ล้านหยวนถูกใช้ก่อนปี 1952 ที่เหลือ 3,120 ล้านหยวนระหว่างช่วงแผนห้าปีฉบับแรก [M.C. Shanta Murthy, 1981, p. 78.] เงินจำนวนดังกล่าวแม้จะมากแต่ก็ไม่มากพอเมื่อเทียบกับความจำเป็นของจีน เมื่อพิจารณาจากภารกิจที่ไม่มีแหล่งความช่วยเหลืออื่น ๆ จากภายนอกที่จะให้แก่จีนขณะนั้น เทียบกับความช่วยเหลือจากภายนอกทั้งหมด 350 ล้านปอนด์ และ 600 ล้านปอนด์ที่อินเดียได้รับในช่วงแผนฉบับที่ 1 และ 2 ของตน ในขณะที่อินเดียมีประชากรเพียง $\frac{3}{4}$ ของจีน และเป็นการเริ่มต้นจากฐานที่กว้างใหญ่กว่า ยิ่งกว่านั้น การให้เหลือของเงินทุนรัสเซียmany jin ก็ถูกระงับไว้ในระดับนี้ ในสุนทรพจน์เดียวกันนี้ หลีเชียนเหนียนได้กล่าวว่า รายรับทั้งหมดในเงินกู้ต่างประเทศในปี 1957 คงจะเพียง 23 ล้านหยวน (ประมาณ 3.5 ล้านปอนด์) และเขาได้อ้างว่าขณะนี้จีนอยู่ในฐานะที่ตื้นในการพึ่งพาการสะสมทุนของตนเอง เพื่อดำเนินการก่อสร้างชาติด่อไป ข้อตกลงปี 1958 และ 1959 เป็นการเปลี่ยนฐานะไปบ้าง แต่มันก็จะดีที่ว่าในไม้ข้าราชการให้เหลือของเงินทุนจากโซเวียตจะเริ่มลดลง และว่าผู้นำจีนไม่สามารถที่จะคาดหวังความช่วยเหลือในอนาคตในขนาดที่เป็นอยู่

ภายใต้ข้อตกลงปี 1950 การจ่ายคืนเงินถูก 300 ล้านเหรียญสหรัฐแก่โซเวียต ถูกทิ้กหักเอาไว้จะเริ่มในปี 1954 ในอัตรา 30 ล้านเหรียญต่อปี และตูเมือนว่าจะได้เริ่มแล้ว ถึงแม้รัฐบาลโซเวียตตกลงที่จะให้สินเชื่อด้วยเงื่อนไขดอกเบี้ย 1% ต่อปีก็ตาม แต่น่องจากไม่ได้มีการประกาศเกี่ยวกับเงื่อนไขของการจ่ายคืนความช่วยเหลืออีก ๆ ที่โซเวียตให้อันนี้อาจไม่เป็นผลดีต่อจีน ในปี 1958 จีน ต้องมีส่วนเกินการค้า (trade surplus) จำนวน 100 ล้านปอนด์ [Hughes and Luard, 1975, pp. 84 – 85.]

ถึงแม้อัตราดอกเบี้ยที่จีนจ่ายในความเป็นจริงด้ำ แต่ราคาราดตุบติบของจีนที่โซเวียตจ่ายซื้อ เชื่อได้ว่ายิ่งน้อยมาก จะอย่างไรก็ตาม จีนซึ่งเพิ่งจะผลลัพธ์จากการพึ่งพาตะวันตกในอาชญากรรม ไม่ต้องสงสัย ยังต้องถูกทำให้น่าเบื่อโดยการพึ่งพาโซเวียตอย่างมาก อย่างไรก็ตาม โซเวียตก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาแผนท้าปีบันบรรกของจีน และที่จริงก็ต่อทิศทางและวิธีการของการพัฒนาเป็นอาชญากรรมของจีนโดยทั่วไป (อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาอาศัยโซเวียตและการขาดแคลนเงินทุน ก็ไม่อาจป้องกันรัฐบาลจีนเองจากการเข้าไปทำข้อตกลงในการจัดหาความช่วยเหลือของจีนให้แก่เกาหลีเหนือ มองโกเลีย เวียดนามเหนือ อินโดนีเซีย เยเมน กัมพูชา และเนปาล)

3.4 การยุติความช่วยเหลือของโซเวียต

ความช่วยเหลือของโซเวียตมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนจนกระทั่งฤดูร้อน ปี 1960 สมภพโซเวียตได้หยุดให้ความช่วยเหลือแก่จีน เนื่องด้วยเหตุผลหลายประการ ที่สำคัญคือ [M.C. Shanta Murthy, 1981, pp. 79 – 81.]

1. ได้มีการแทรกแฝกทางด้านอุดมการณ์แนวความคิดระหว่าง 2 ประเทศ จีนเริ่มรู้สึกว่าตนอาจจะกลายเป็นอาณานิคมของสมภพโซเวียต ถ้าจีนยังคงรับความช่วยเหลือของโซเวียตอยู่ต่อไป
2. เงื่อนไขของโซเวียตในແຕ່ງທີ່ດັ່ງຂອງກອງທຫາຣູເວີດໃນກຸມກາປຸກທະສາດວິນຈຶນ และการຍິນกรានຂອງໂສວີຍດທີ່ວ່າກອງທພບກ ເຮືອ ແລະອາກາດຂອງຈຶນຄວະອຸ່ງກາຍໄດ້ຄຳສັ່ງຂອງໂສວີຍດ ໄນອ້າຍອມຮັບໄດ້ສໍາຮັບຈຶນ
3. ໂສວີຍດໄມ້ພຽມທີ່ຈະຫຼຸ້ນຫລັງຈຶນໃນความພຍາຍາມຂອງຈຶນທີ່ຈະເອາໄດ້ຫວັນກັນ ຄືນນາ ຜົ່ງຈຶນເຕືອນວ່າເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງດິນແດນຂອງດນ
4. ສຕານກາຮັນທີ່ເປັນແປງໄປໃນໂສວີຍດກາຍຫລັງກາຮັນທີ່ງແກ່ອສັນກາຮັນຂອງສຕາລິນໃນປີ 1953 ໄດ້ນໍາໄປສູ່ກາຮັນໄມ້ຊ່ວຍເຫຼືອຈຶນອີກຕ່ອໄປ

5. โซเวียตไม่ได้ทำสิ่งใดในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการป้องกันของจีนให้ทันสมัย

6. ความช่วยเหลือทางการทหารของโซเวียตต่อจีน มีเงื่อนไขจีนจะได้ประโยชน์ด้านน้ำดื่มจากการก้าวข้าวของสหรัฐอเมริกาในภาคลีเพื่อที่จะป้องกันผลประโยชน์ของสหภาพโซเวียต ถึงแม้ว่าจีนจำต้องแบกรับภาระทั้งหมดของการจ่ายคืนสำหรับความช่วยเหลือทางทหารที่จีนได้รับ

7. จีนกล่าวหาว่าสหภาพโซเวียตคิดราคาที่สูงกว่า (สูงกว่าราคาน้ำดื่มโลก) สำหรับสินค้าออกของตนไปยังจีน สินค้าออกเหล่านี้ประกอบด้วยสินค้าเพื่อการผลิตซึ่งถูกแลกเปลี่ยนกันข้าวของจีน จีนต้องแบกรับภาระพิเศษนี้ไว้เนื่องจากไม่มีทางเลือก

8. ความช่วยเหลือของโซเวียตต่อจีนในการก่อตั้งบริษัทร่วมหุ้น เป็นการขัดกันกับผลประโยชน์ของชาติจีน โซเวียต ตัวการลงทุนที่น้อยมากหรือไม่มีการลงทุนพิเศษ ได้เรียกร้องส่วนแบ่ง 50% ของบริษัทร่วมหุ้นเหล่านี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผล โซเวียตได้ถูกบีบบังคับให้ดองขายคืนหุ้นของตนในบริษัทไป

9. โซเวียตได้เข้าควบคุม Port Arthur และ Dairen ภายใต้ข้อตกลงยั่งตัว เดือนกุมภาพันธ์ 1945 สิ่งนี้เป็นการขัดกันข้อกำหนดของสนธิสัญญาพันธไมตรีและความช่วยเหลือร่วมกัน ซึ่งลงนามกันระหว่าง 2 ประเทศในปี 1950 โซเวียตได้สัญญาที่จะถอนทหารออกจากปอร์ต อาร์เธอร์ และส่งมอบฐานทัพเรือให้แก่จีนโดยไม่ต้องจ่ายชำระอย่างไรก็ตามในความเป็นจริงโซเวียตไม่ได้ทำเช่นนั้น สิ่งนี้ทำให้ผู้นำจีนผิดหวัง

10. เนื่องจากเหตุผลทางยุทธศาสตร์ โซเวียตไม่ได้สละกรรมสิทธิ์การรถไฟสายจีนตะวันออกอย่างง่าย ๆ ซึ่งถูกสร้างโดยเงินทุนของจีนแต่ท้ายความช่วยเหลือของโซเวียต

เหตุผลเหล่านี้ทำให้ผู้นำจีนประหนึ้กว่า มันจะไม่ให้ประโยชน์แก่ชาติถ้าจะยังคงเป็นผู้รับการช่วยเหลือของโซเวียตอีกต่อไป การหยุดชะงักของความช่วยเหลือของโซเวียต มือที่พลอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน ซึ่งก็มีทั้งผลดีและผลเสีย

ผลดี : pragmatically ฐานจากความจริงที่ว่า

(1) จีนได้เริ่มบรรลุความสำเร็จในการพึ่งพาตนเอง และจัดการกิจการต่าง ๆ ของตนเองได้

(2) จีนได้เริ่มยอมรับนโยบายปิตต์ประเทศ เพื่อมุ่งในการรักษาและการจัดการกิจการของตนเอง

(3) แบบจำลองของสถาlin ซึ่งไม่อาจนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในสถานการณ์ของจีนอีกต่อไปได้ถูกยกเลิก และแบบจำลองของจีนเองที่สามารถแก้ปัญหาของชาติได้ก็ได้ถูกสร้างขึ้น

(4) รูปแบบของอุตสาหกรรมตามตัวแบบของจีนซึ่งแทนที่ตัวแบบของโซเวียต ได้ให้ผลประโยชน์อย่างดีและทำให้จีนสามารถสร้างเศรษฐกิจของชาติที่เป็นอิสระได้ผลเสีย : การสั่นสุดการช่วยเหลือของโซเวียตก่อให้เกิดผลกระทบ คือ

(1) การก่อสร้างเขื่อน Liuchua และ San Man ซึ่งทำการผลิตกระแสไฟฟ้า 2 ล้านกิโลวัตต์ และให้น้ำชลประทานในพื้นที่ 20 ล้านเอเคอร์ จำต้องถูกยกเลิก

(2) การก่อสร้างโครงการลุ่มแม่น้ำแยงซีได้ถูกยกเลิก

(3) การอุปทานเครื่องมือได้ลดลงอย่างมาก ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างใหญ่หลวง ผลก็คือแผนเบื้องต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจได้ถูกกว่าไป

(4) จีนไม่มีทางเลือก แต่ก็ได้ปรับแผนของตนใหม่ในปี 1961 และ 1962 ซึ่งสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพมาก

(5) โครงสร้างอุตสาหกรรมได้ถูกออกแบบใหม่ด้วยดันทุนที่สูง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของจีน

4. ระยะแผนห้าปีฉบับแรก (The First Five-Year Plan, 1953 – 1957)

จากสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนั้น อาจกล่าวได้ว่าในช่วงการเริ่มใช้แผนห้าปีฉบับแรกในช่วง 1953–1957 เราสามารถแบ่งช่วงระยะดังกล่าวออกได้เป็น 3 ระยะ ด้วยกันคือ

- (1) ระยะเตรียมการ (Plan Preparation, 1953 – กланปี 1955)
- (2) ระยะดำเนินการอย่างรุนเรื่อง (Big Push, กланปี 1955 – 1956)
- (3) ระยะตัดตอนรายจ่าย (Retrenchment, 1957)

4.1 ระยะเตรียมการ

เลนินได้กล่าวว่า “มีรากฐานที่แท้จริงเพียงอย่างเดียวเท่านั้นสำหรับสังคมระบบทั้งหมด และสิ่งนั้นก็คืออุตสาหกรรมขนาดใหญ่” ด้วยความสำนึกถึงบทบาทที่สำคัญของ การพัฒนาอุตสาหกรรมในการสร้างรัฐสังคมนิยม พระคอมมิวนิสต์จีนจึงได้ใช้ความพยายาม

อย่างยิ่งเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ เมื่อถึงปี 1952 ไม่เพียงแต่บรรลุถึงการผลิตด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมที่เท่ากับในช่วงสูงสุดก่อนสงครามท่านั้น แต่ยังผลิตได้มากกว่าปี 1949 ถึง 77.5% เมื่อมาถึงช่วงแผนห้าปีฉบับแรก งานเตรียมแผนได้เริ่มในปี 1951 และในฤดูใบไม้ร่วงปี 1952 คณะกรรมการวางแผนของรัฐ (a State Planning Committee) ได้ถูกตั้งขึ้นภายใต้การอำนวยการของเกา gang (Kao Kang) ซึ่งเป็นประธานของเขตการบริหารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในความเป็นจริงแผนห้าปีฉบับแรกของจีนได้เริ่มต้นด้วยความไม่นักง ใจเดือน มกราคม 1953 ได้มีการประกาศว่าตัวเลขเป้าหมายดังเดิมสำหรับงานการก่อสร้างที่ได้กำหนดไว้ในปีนั้นภายใต้แผนจำต้องลดลง 30% (ถึงแม้ไม่สิ่งที่เห็นว่าเป้าหมายที่กำหนดคืออะไร) ในเดือนพฤษภาคมได้มีการลดเป้าหมายการผลิตซึ่งได้ถูกประกาศเป็นครั้งแรกโดยโวเอินไหล ในเดือนกุมภาพันธ์ลงบ้าง ในช่วง 8 เดือนแรกของปี 1953 เพียง $\frac{1}{2}$ ของเป้าหมายรายปีของการก่อสร้างทุนซึ่งได้บรรจุอยู่ในโครงการลงทุนที่ได้บรรลุ และอุตสาหกรรมรวมทั้งวิสาหกิจเอกชนจำนวนมากล้มเหลวในการบรรลุเป้าหมายการผลิตด้านอุตสาหกรรม ในช่วงครึ่งแรกของปี 1953 ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงถึงความล้มเหลวตั้งกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนที่ไม่เพียงพอและความสับสนในการบริหารในหนังสือพิมพ์ ในเดือนกันยายนปรากฏว่ามีการลดเป้าหมายลงไปอีก

ดังนั้นแม้รัฐบาลได้เริ่มประกาศใช้แผนห้าปีฉบับแรกวันที่ 1 มกราคม 1953 แต่ปรากฏว่าจริง ๆ แล้วจีนไม่สามารถลงมือปฏิบัติตามแผนได้จนกระทั่งกลางปี 1955 เหตุผลของความล้มเหลวนี้คงมาจาก

(1) จีนยังไม่พร้อมที่จะใช้แผนพัฒนาในระยะแรก เป็นต้นว่าบังขนาดตัวเลขข้อมูลต่าง ๆ สำหรับใช้ในการวางแผน ดังจะเห็นได้ว่าสำนักงานสถิติแห่งชาติพึงจัดตั้งขึ้นในปลายปี 1952 [Alexander Eckstein, 1978, p. 198.] จนถึงขณะนั้นจ้าหน้าที่ของมนต์และห้องถินเป็นผู้จัดเก็บรวบรวมสถิติ แต่ก็ไม่มีระบบการจำกัดความและวิธีการจัดเก็บและรวบรวมที่เป็นมาตรฐานอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นภารายที่จะร่างแผนจนกว่าได้มีการพัฒนาฐานข้อมูลที่มีเหตุผลพอ จะนั้น จากการขาดความช้าชอง การขาดความรู้ทางสถิติ เทคนิคการวางแผนและเครื่องมือต่าง ๆ จึงทำให้เกิดความล่าช้าและต้องแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ

(2) เกี่ยวกับระบบบัญชีของธุรกิจ ในปี 1953 อุตสาหกรรมของจีนส่วนใหญ่ เช่น เตiyakับสาขาอื่น ๆ อยู่ในมือของเอกชน วิสาหกิจของเอกชนและของรัฐจำนวนมากไม่เคยมีการทำบัญชี แต่สิ่งที่ต้องมาก่อนการวางแผนเศรษฐกิจคือการวางแผน ณ ระดับวิสาหกิจและการบังคับใช้แผน ณ ระดับนั้น ด้วยเหตุนี้การทำบัญชีต่าง ๆ ที่เป็นมาตรฐานเปรียบเทียบได้เชื่อ

ได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็น และในขณะนั้นจีนก็ยังขาดสิ่งนี้อยู่

(3) สิ่งที่ต้องพิจารณา ก่อนแผนพัฒนาอุตสาหกรรมระยะยาวจะถูกนำมาใช้ คือ ความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต การเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับการส่งมอบโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อสำเร็จลงในฤดูร้อนปี 1953 ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้าในการนำเข้าโครงการห้ามมาใช้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวระหว่างเดือนมกราคม 1953—กลางปี 1955 เศรษฐกิจจีนจึงดำเนินการบนฐานของแผนระยะสั้นและเพื่อวัสดุประสงค์โดยเฉพาะ (ad hoc and short-range plan) และเป็นการยุติธรรมที่จะกล่าวว่าซึ่งนี้เป็นซึ่งเดรียมการ และเศรษฐกิจยังไม่พร้อมสำหรับการวางแผนของชาติที่กว้างขวางและละเอียด

เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนามาก่อน การจัดทำแผนฉบับแรกจึงอาศัยความช่วยเหลือแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญโซเวียต ดังนั้นแผนห้าปีฉบับแรกจึงถอดแบบโซเวียตเกือบทั้งหมด โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกแก่อุตสาหกรรมหนักโดยเฉพาะ อุตสาหกรรมผลิตสินค้าทุน ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม และด้วยมาถึงการเกษตรมีความสำคัญเป็นรองนั้น จึงเห็นได้ชัดในเป้าหมายของแผนห้าปีฉบับแรก ซึ่งประกาศในปี 1955 คือมีการเพิ่มผลผลิตเหล็กกล้า 3 เท่า พลังงานและซีเมนต์ 2 เท่า เครื่องจักรกว่า 3 เท่า แต่สินค้าฝ่ายเพิ่มขึ้น $\frac{1}{2}$ และธัญพืชที่เป็นอาหารเพิ่มขึ้น $\frac{1}{5}$ อีกนัยหนึ่งก็คือ อุตสาหกรรมจะเริ่มได้ด้วยเมื่อชาวนาลดการบริโภคลงเท่านั้น การจัดตั้งระบบการรวมนาทำให้ชาวนาถูกมัดมือชก คือผลผลิตของชาวนาอาจถูกดึงไปทางอ้อม โดยการควบคุมราคาในทางที่อำนวยประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม และรัฐบาลอาจเอผลผลิตของชาวนาไปโดยการเรียกเก็บตรง ๆ หรือด้วยการเก็บภาษี การพัฒนาการเกษตรของจีนคือ จีนต้องเน้นโครงสร้างที่ใช้เงินทุนน้อยและใช้แรงงานมาก ทั้งนี้พระเจนทุนของจีนจะทุ่มงบไปในอุตสาหกรรมหนักเป็นสำคัญ ซึ่งได้รับทุนเป็น 7 หรือ 8 เท่าของการลงทุนในอุตสาหกรรมเบาหรืออุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภค [เฟร์แบงค์ และคณะ, 2521, หน้า 1111]

วัตถุประสงค์ของแผน : โดยสาระสำคัญ แผนกำหนดให้การผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มเป็น 2 เท่า โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นรายปี 14% ในจำนวนการลงทุนทั้งหมด 42 พันล้านหยวน ที่จัดสรรให้แก่แผนห้าปีฉบับแรก ปรากฏว่า 58.2% ลงทุนในการก่อสร้างอุตสาหกรรม 19.2% สำหรับการขนส่งไปรษณีย์และโทรคมนาคม 7.6% สำหรับการเกษตร เป้าไม้ และการพิทักษ์รักษาทางน้ำ และ 7.2% สำหรับวัฒนธรรม การศึกษา และสาธารณสุข แต่ละปีการเกษตรต้องอุทิศให้แก่กองทุนสะสม 22% ของการผลิต นับเป็นภาระหนัก 88% ของการใช้จ่ายถูกจัด

สรรไห้แก่ อุตสาหกรรมหนักที่ผลิตสินค้าทุน [Jean Chesneaux, 1979, p. 58. และ Immanuel C.Y. Hsu, 1970, p. 750.] ดังนั้นในแผนบัญ agre โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม เป้าหมายของจีนก็คือ

(1) การมีอุตสาหกรรมสมมูลแบบ ซึ่งทำให้จีนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างเช่น สหภาพโซเวียต รวมทั้งเป็นการวางแผนฐานไปสู่ความสามารถในการผลิตอาวุธยุทธภัณฑ์ ใน การนี้จำเป็นต้องมีอุตสาหกรรมพื้นฐานบางอย่างของจีนเอง อาทิ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า เครื่องจักรกลหนัก ฯลฯ ซึ่งจะต้องมีการลงทุนในอัตราที่สูงมาก คือราว ๆ 20% ของรายได้ ประชาชาติ จีนต้องการความช่วยเหลือของโซเวียตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ แต่สหภาพโซเวียต กลับไม่มีความตั้งใจเช่นนั้น นั้นก็คือสหภาพโซเวียตต้องการให้ความช่วยเหลือในลักษณะที่จีน จะต้องพึงพาอาศัยโซเวียตต่อไป

(2) การกระจายแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมตลอดทั่วทั้งประเทศ โดยยึดหลัก ความมั่นคงปลอดภัย การอยู่ใกล้แหล่งเชื้อเพลิงและวัตถุดีบ ใกล้ติด และการช่วยลดความ เหลือมล้าของการจ้างงานและรายได้ในระหว่างแต่ละภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ปรากฏว่าเป้าหมายนี้มีความขัดแย้งในตัวเอง เนื่องจากแหล่งผลิตไม่ได้กระจายอยู่ทั่วประเทศ เสมอ กัน ส่วนใหญ่จะอยู่แถบฝั่งแม่น้ำสุมุทรซึ่งมีประชากรหนาแน่นกว่า ปี 1952 ปรากฏว่า $\frac{3}{4}$ ของศักยภาพทางอุตสาหกรรมยังคงกระจุกอยู่แถบชายฝั่งทะเลเดือนพฤษภาคมทางประวัติศาสตร์ ในโครงการใหญ่ 694 โครงการนั้น 472 โครงการอยู่ในเขตด้านใน [Jean Chesneaux, 1979, p. 58.] ฉะนั้นนโยบายกระจายแหล่งผลิตทางอุตสาหกรรมจึงบรรลุผลเพียงบางส่วน ระหว่าง ปี 1957—1973 ปรากฏว่า 55% ของการลงทุนทางอุตสาหกรรมอยู่ในเขตพื้นที่ด้านใน อีก 45% อยู่ตามเขตพื้นที่ร้อนบนออก ติดฝั่งแม่น้ำสุมุทร [Alexander Eckstein, 1978, p. 123.]

ผลของแผนในช่วง 2 ปีแรก : ไม่บรรลุผล ปัจจัยสำคัญของความล้มเหลว ประกอบด้วย (1) ปัจจัยภายใน สาเหตุสำคัญคือ ตลอดปี 1953 ได้เกิดความหาย茫อย่างใหญ่ หลวงเนื่องจากดินฟ้าอากาศไม่อำนวยคือเกิดภาวะน้ำท่วม ได้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการ ผลิตการเกษตร ความยุ่งยากอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นได้แก่ ความต้องการแรงงานที่แข่งขันกัน โดยเฉพาะ สำหรับพากช่างฝีมือและผู้จัดการ รวมทั้งพกวัสดุที่จำเป็นสำหรับการก่อสร้าง แต่ความยุ่ง ยากที่สำคัญคือเมื่อจะเป็นการวางแผนที่ไม่มีประสิทธิภาพและทะเยอทะยานเกินไปโดยวิสาหกิจ เอกชน งานก่อสร้างที่กระตือรือร้นเกินไป เป็นผลทำให้เกิดการสูญเสียกองเงินลงทุน (Investment funds) และอุปสรรคคือขาดในอุปทานของวัสดุ โรงงานและเหมืองแร่จำนวนมากถูกดำเนิน ในเรื่องการจัดการอุตสาหกรรมที่ยุ่งเหยิง และ (2) ปัจจัยภายนอก ที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการบรรลุ ผลตามแผนก็คือความล่าช้าในการบรรลุข้อตกลงขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับความช่วยเหลือของโซเวียต

ข้อตกลงด้านการค้าสำหรับเดลฯปีไม่ได้ถูกจัดการจนกระทั่งเดือนมีนาคม 1953 และได้ใช้เวลา
มาจนกระทั่งเดือนกันยายน 1953 จึงได้ดำเนินการจัดการเกี่ยวกับความช่วยเหลือดังกล่าว ผล
จากปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ได้ทำให้เกิดการคาดผิดมากมาย และเป้าหมายการผลิตสำหรับบางสาขา
อุตสาหกรรมไม่อาจบรรลุผล ถึงแม้ว่าต่อมาได้มีการอ้างว่าแผนสำหรับปี 1953 “ได้ผลเกินแผน
และมูลค่าของการผลิตอุตสาหกรรมสูงกว่าปี 1952 ถึง 13% [Hughes and Luard, 1975, p. 49.]
ปรากฏชัดว่าความยุ่งยากที่ร้ายแรงได้ประสบอยู่ตลอดปี และพวกเจ้าหน้าที่ก็ไม่พอใจกับแนวทาง
ที่แผนกำลังก้าวหน้าไป และเห็นว่าแผนการผลิตจำนวนมากยังคงไม่แน่นอน ไม่มีการประสาน
งานหรือแก้ไขบ่อยเกินไป รวมทั้งไม่มีการประสานงานกันอย่างเพียงพอระหว่างแผนกและ
วิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง นอกจานี้ยังไม่มีการควบคุมทุนและค่าเสื่อมที่เพียงพอ

ดังนั้นมีเริ่มปี 1954 อุตสาหกรรมจึงถูกเรียกร้องให้ดองแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น
ความล้มเหลวที่เจ้าหน้าที่พยายามแก้ไขก็คือ แนวโน้มของอุตสาหกรรมและวิสาหกิจเอกชน ที่
กระจุกพลังงานและทรัพยากรของตนในการพัฒนาใหม่ ๆ การก่อสร้างโรงงานใหม่ ๆ และ
หน่วยการผลิตอื่น ๆ ในขณะเดียวกันก็ละเลยความสำคัญของวิสาหกิจที่ดั้งเดิมเรียบร้อยแล้ว
นี้เป็นแห่งหนึ่งของแนวโน้มโดยทั่วไปที่มีต่อการขยายตัวที่มากเกินไป ซึ่งเป็นผลกระทบของภาวะ
เงินเฟ้อที่เกิดขึ้นพร้อมกับเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ดังนั้นมาตรการหนึ่งที่รัฐบาล
ยอมรับมาใช้เพื่อช่วยทำให้เป้าหมายการผลิตบรรลุผลคือ การรณรงค์เพื่อส่งเสริมการนำเอา
นวัตกรรมทางเทคโนโลยีมาใช้ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ก้าวหน้าของสหภาพโซเวียต ในหลาย
กรณีสรุปได้ว่า ปี 1954 จัดว่าเป็นปีที่สูงที่สุดภายใต้รัฐบาลใหม่ สมความคาดหวังได้ยุติลงแล้ว
ทำให้ไม่มีความจำเป็นต้องอุทิศทรัพยากรทางเศรษฐกิจของชาติที่หายากจำนวนมากให้แก่การ
ป้องกัน ด้วยเหตุนี้สภាភการณ์ทางเศรษฐกิจค่อนข้างน่าพอใจ ถึงแม้ว่าประเทศยังประสบผล
จากน้ำท่วมซึ่งได้เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมา ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจดูเหมือนจะดำเนินไปด้วย
ความราบรื่น เมื่อสิ้นปีได้กล่าวอ้างว่าการผลิตอุตสาหกรรมได้เพิ่มสูงกว่าปี 1953 ถึง 17%
[Hughes and Luard, 1975, p. 50.]

4.2 ระยะเร่งดำเนินการ (กลางปี 1955—1956)

กลางปี 1955 จึงสามารถประกาศแผนห้าปีที่ละเอียด และลงมือปฏิบัติตามแผน
ได้ ซึ่งสิ้นสุดลงในปี 1957 ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าแผนห้าปีฉบับแรกมีเวลาปฏิบัติงานจริง ๆ เพียง
2 ปีครึ่งเท่านั้น จึงถือว่าเป็นแผน 2 ปีครึ่ง หรือ a two-and-a half-Year Plan [Alexander Eckstein,
1978, p. 198.] โดยหลักการแผนห้าปีฉบับแรกนี้เน้นอุตสาหกรรมหนักโดยเฉพาะอุตสาหกรรม
ผลิตสินค้าทุน ในขณะเดียวกันเน้นโครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (extranormal project) ตาม

แผนนี้จำต้องสร้างโครงการอุดสาหกรรม 694 โครงการ ในจำนวนนี้ 156 โครงการถูกสร้างขึ้นด้วยความช่วยเหลือด้านเครื่องมือและช่างเทคนิคจากโซเวียต (จำนวนนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็น 211 โครงการในปี 1956) เมื่อสิ้นสุดระยะของแผนผลผลิตอุดสาหกรรมถูกทิ้งทั้งหมดเป็น 2 เท่า การนำเยานาสหกรณ์มาใช้เป็นผลสำเร็จ และการรวมอุดสาหกรรมและการค้าของเอกชนเข้ากับองค์การของรัฐบรรลุผลสมบูรณ์ ดังนั้นการแปลงรูปเป็นสังคมนิยมอาจกล่าวเป็นจริง [Immanuel C.Y. Hsu, 1970, p. 750.]

ผลการปฏิบัติแผน : ในปี 1955 ความตั้งใจของรัฐบาลส่วนใหญ่มุ่งไปทางเกษตรในฤดูร้อนปี 1955 การใหม่กำลังอย่างรุนแรงในการรวมนาได้เริ่มขึ้น สิ้นปีข่าวการดำเนินเดียวกันได้เกิดขึ้นในการรวมธุรกิจเอกชนเข้ากับองค์การรัฐ—เอกชน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลประสบอุปสรรคจากผลของสภาพธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวยในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบคือ เป็นการบังคับให้รัฐบาลต้องโยกย้ายแรงงานและทรัพยากรไปทำงานด้านการฟื้นฟูบูรณะ ทำให้ต้องลดการส่งออกผลผลิตการเกษตร เป็นผลให้ต้องลดการนำเข้าเครื่องจักรจากโซเวียต และผลของการที่ผลกำไรจากการผลผลิตการเกษตรและอุดสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภคลดลง ทำให้เงินทุนที่จำเป็นสำหรับการลงทุนด้านทุนภายในประเทศลดลงด้วย ระดับการสร้างทุนทั้งหมดถึงสิ้นปี 1955 ยังคงต่ำกว่าระดับซึ่งจำเป็นเพื่อความสำเร็จของโครงการตลอดช่วงแผนทั้งหมด ตามหนังสือพิมพ์รายวันประชาชน วันที่ 18 มีนาคม 1956 เพียงกว่า 50% เล็กน้อยของโครงการก่อสร้างทุนที่บรรลุผลจนถึงช่วงนั้น อันนี้หมายความว่าการลงทุนด้านทุนที่มีมูลค่าเทียบ 22,000 ล้านหยวน คงจะถูกดำเนินการภายในปี 1956 และ 1957 หรืออัตราต่อปีสำหรับที่เหลือของแผนคือ 11,000 ล้านหยวน ระหว่างปี 1955 มูลค่าของการลงทุนด้านนี้มีจำนวนประมาณ 8,000 ล้านหยวน ดังนั้นการใหม่กำลังอย่างมากในปริมาตรของการลงทุนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยส่วนรวม

ในปี 1956 ได้มีการใหม่กำลังอย่างมากในการลงทุนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายบประมาณปี 1956 ได้แสดงถึงอัตราการขยายตัวซึ่งรัฐบาลดึงเป้าหมายไว้คือ 14,000 ล้านหยวน จะถูกใช้ไปในการสร้างทุนซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อน 62% จำนวนนี้เป็นประมาณ $\frac{1}{3}$ ของทั้งหมดที่กำหนดไว้ในแผนห้าปี การเพิ่มขึ้นในมูลค่ารวมของการผลิตด้านอุดสาหกรรมและการเกษตร 14.1% ได้ถูกวางแผนไว้เมื่อเทียบกับ 6.6% ของปีก่อน [Hughes and Luard, 1975, p. 52.] ผลของแผนห้าปีฉบับแรกในช่วงกลางปี 1955–1956 จึงได้ผลเกินคาดหมายเนื่องจาก (ก) การระดมทุน การเคลื่อนย้ายทรัพยากรการผลิต รวมทั้งแรงงานสามารถดำเนินไปตามแผน และ (ข) การเกษตรเก็บเกี่ยวได้ผลดียิ่งโดยเฉพาะในปี 1955

ฉะนั้นในช่วงกลางปี 1955–1956 เรียกได้ว่าเป็นระยะ Big Push การเร่งรัดนี้ ปรากฏหลักฐานแจ้งชัดว่าจาก 60% ของการเพิ่มขึ้นในการลงทุนของรัฐบาลระหว่างปี 1955–1956 จากการลงทุนด้านทุนที่เพิ่มขึ้น บวกกับการระดมแรงงานและวัสดุดิบอย่างขนาดใหญ่ ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นในผลผลิตของอุตสาหกรรมในปี 1956 สูงกว่าปี 1955 ถึง 25% การผลิต อุตสาหกรรมจำนวนมากได้สูงถึงหรือเกินเท่าเป้าหมายปี 1957 ความสำเร็จเหล่านี้บรรลุผล เฉพาะเนื่องจากการขยายด้วยทางเศรษฐกิจที่มากเกินไปอย่างร้ายแรง [Hughes and Luard, 1975, p. 54.] แต่เมื่อยังไหร่ก็ตาม ปี 1956 เป็นปีที่ไม่ดีนักคือ การผลิตด้านการเกษตรลดลง ดังนั้นการ เพิ่มขึ้นในการลงทุนที่สูงถึง 14,000 ล้านหยวน (สูงกว่าปีก่อน 60%) การเพิ่มขึ้นในการระดม ทรัพยากร และการใช้ประโยชน์อย่างเดิมที่ของสมรรถนะการผลิตของโรงงานที่มีอยู่ บวกกับ การลดลงในการผลิตของฟาร์ม ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดคือ ปัญหาการขาดแคลนวัสดุดิบและ อุปสรรคด้านอุปทาน (Supply bottleneck) รวมทั้งได้เกิดภาวะเงินเพ้อในปี 1956 อันเนื่อง มาจากการเมืองประมาณขาดดุล 1,830 ล้านหยวน (ประมาณ 260 ล้านปอนด์) เงินจำนวนนี้ รัฐมนตรีคลังคือหลีเชียนเหนียน จ่ายให้เป็นค่าใช้จ่ายบรรเทาทุกข์น้ำท่วม ซึ่งทำให้โครงการ เงินทุนเดิมจนล้น นอกจากนี้ส่วนเกินของงบประมาณปีก่อนซึ่งได้ถือไว้ในฐานะเป็นรายรับใน การเตรียมงบประมาณได้ถูกโอนไปยังธนาคารแห่งประเทศไทย เงินเหล่านี้ได้ช่วยเพิ่มอัตราการ ให้กู้ยืมของธนาคารแห่งประเทศไทย วิสาหกิจงานฝิมือและวิสาหกิจร่วมรัฐ–เอกชน ดังนั้นจำนวน ตัวเลขเงินกู้ยืมเหล่านี้จึงมากกว่าที่วางแผนไว้ถึง 2 เท่า นอกจากนี้เงินฟื้นฟูยังเนื่องมาจากค่า จ้างที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในฤดูใบไม้ผลิ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการจำนวนคนงานได้เพิ่มขึ้นระหว่างปี 2.3 ล้านคน แทนที่จะเป็น 800,000 คนตามแผนที่วางไว้ ผลคือค่าจ้างได้สูงขึ้นเป็น 2,400 ล้านหยวน ใน 1 ปี ทำให้รัฐบาลจำต้องเพิ่มการอุดหนุนบัตรประมาณ 1,700 ล้านหยวนมากกว่าการเพิ่ม ขึ้นของสินค้าที่หมุนเวียน เพื่อบรรเทาความกดดันของภาวะเงินเพ้อ แผนการต้าถูกบีบให้ต้อง ปล่อยวัสดุที่สะสมไว้ในสำรองเป็นจำนวน 2,000 ล้านหยวน จากมูลค่าทั้งหมดที่สะสมไว้จำนวน 20,000–30,000 ล้านหยวน ด้วยความตึงเครียดดังกล่าวในปี 1957 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผน รัฐบาลจึงต้องใช้วิธีการตัดตอนรายจ่าย

4.3 ระยะการตัดตอนรายจ่ายปี 1957

ในปี 1957 รัฐบาลไม่สามารถหลีกหนีปัญหาของประเทศด้วยพัฒนาทั้งหลาย นั้น คือทำอย่างไรจึงจะรักษาเยียวยาอัตราการพัฒนาอย่างรวดเร็วสำหรับอุตสาหกรรมหนัก ใน ขณะเดียวกันก็จะต้องจัดหาอุปทานที่เพียงพอของสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อบรรเทาภาวะเงินเพ้อ ซึ่งเกิดขึ้นจากขบวนการนี้ ต้นปี 1957 รัฐบาลซึ่งได้บรรลุเป้าหมายของแผนห้าปีฉบับแรกเรียบ

ร้อยแล้ว ก็ได้เริ่มทำให้การก้าวไปข้างหน้า ได้มีการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าการผลิตในปี 1957 คงจะสูงกว่าของปี 1956 เพียงเล็กน้อย ดังนั้นในการแก้ปัญหาเพื่อลดความดึงเครียดและบรรเทาอุปสรรคขอขาดด้านอุปทาน รัฐบาลได้ดำเนินการปรับมาตรการบางอย่างตามความเหมาะสม อันได้แก่

(1) การตัดทอนรายจ่าย คือโครงการลงทุนของรัฐได้ถูกตัดลงบ้าง รวมทั้งอัตราการระดมทรัพยากรได้ลดลงโดยทั่วไป การผลิตสินค้าบริโภคในระหว่างปีด่องมาต้องเพิ่มขึ้นอย่างมากเพื่อดูดซับอำนาจซื้อส่วนเกินที่เกิดจากอัตราค่าจ้างใหม่ ด้วยเหตุผลเดียวที่วันพากคนงานและชาวนาจำต้องซื้อพันธบัตรออมทรัพย์ของรัฐบาลในสัดส่วนที่มากขึ้น วิสาหกิจอุดสาหกรรมถูกเรียกวังให้ปลดคนงานส่วนเกินที่ได้รับเข้าทำงานในช่วงปีที่ผ่านมาออกไป ได้มีการประกาศลดงานก่อสร้างลงอย่างมาก เงินทุกที่จะให้แก่พวากชนชาวนาถูกกลดลง และได้มีการตัดทอนรายจ่ายในด้านการทหารด้วย งบประมาณปี 1957 สะท้อนให้เห็นถึงการลดลงอย่างมากของอัตราการขยายด้วย ได้มีการลดการใช้จ่ายลง 4% และเพิ่มรายรับขึ้น 2% การลงทุนในการก่อสร้างทุนต้องลดลง 11,100 ล้านหยวน ซึ่งน้อยกว่าปี 1956 ถึง 20% แต่ก็มากกว่าที่วางแผนไว้เดิมสำหรับปี 1957 ในแผนที่ 1,400 ล้านหยวน มูลค่าของผลผลิตอุดสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นกว่าปี 1956 เพียง 4.5% และของผลผลิตการเกษตร 4.9% [Hughes and Luard, 1975, p. 56.] นอกจากนี้อีกรูปแบบหนึ่งของการตัดทอนรายจ่ายคือ การตัดจำนวนคนและผู้ทำงานฝ่ายบริหารจำนวนมากทั้งในหน่วยงานของรัฐบาลและในวิสาหกิจอุดสาหกรรม ขนาดการนี้ได้เกี่ยวพันกับนโยบาย “ปรับปรุงทัศนคติ” ที่เสนอโดยประธานเหมาไนเตือนกุมภาพันธ์ 1957 โดยการให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ คุณงานของพรรค นักศึกษา และบัญญาชานออกไปทำงานร่วมกับชาวนาในชนบท อาจกล่าวได้ว่าพวากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่ออกจากเชียงไฮ้โดยเฉพาะมีจำนวนถึง 140,000 คน

(2) การลดความเข้มงวดในสาขาวิชาการเกษตรให้น้อยลง รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจให้กับชาวนาเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยวิธีการ เช่น

- เพิ่มขนาดของที่แปลงเล็กส่วนตัว
- ช่วยลอกการรวมนา

(3) การกระจายอำนาจเพื่อให้ห้องถีนมีอิสระมากขึ้นในการจัดการด้านการคลัง การเงิน และการบริหาร ซึ่งกฤษฎีการกระจายอำนาจนี้ได้ถูกประกาศเมื่อสิ้นปี 1957 [Alexander Eckstein, 1978, p. 199.]

ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทุกสาขาได้ขยายตัวต่อไปแต่ก้าวหน้าข้างหน้า คำประกาศเมื่อสิ้นปี 1957 ได้อ้างว่าแผนที่ปีฉบับแรกได้บรรลุผลเกินเป้าหมายที่กำหนดถึง 17% และแผนสำหรับ

การสร้างทุนถึง 13% เมื่อเทียบกับราคากองที่ปี 1952 การผลิตเหล็กกล้าได้ถึง 5.2 ล้านตัน เหล็ก 5.8 ล้านตัน กระเบนไฟฟ้า 19,030 ล้านกิโลวัตต์-ชม. ซึ่งแต่ละรายการแสดงถึงการเพิ่มขึ้นกว่า โควต้าตามเป้าหมายถึง 25% การผลิตถ่านหินได้ 122 ล้านตันสูงกว่าเป้าหมาย 8% ในขณะที่ ผลผลิตอาหาร—ธัญพืชสูงกว่าโควต้าที่กำหนด 11.6% [Immanuel C.Y. Hsu, 1970, p. 750.]

สรุป

สรุปได้ว่าในช่วงของแผนฉบับแรก อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น 14% ต่อปี ผลผลิตอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้น 2 เท่าหรือเกือบ 2 เท่าในช่วง 5 ปี ถ้าไม่นับปี 1953 เมื่ออัตราการเจริญเติบโตเป็น 25% แล้ว จากปี 1954–1957 การเพิ่มขึ้นคือ 12% ต่อปี [Jan Deleyne, 1973, p. 21.] ความสำเร็จใหม่ ๆ ในสาขາอุตสาหกรรมส่วนหนึ่งได้ถูกประกาศ การผลิตรถบรรทุก “liberation” ได้เริ่มที่โรงงานรถยนต์ที่ 1 ที่ Chang-chun ในฤดูใบไม้ร่วงปี 1956 การผลิตเครื่องบินพลเรือนเบาคือ AN-2 ซึ่งถูกใช้เพื่อโปรดีพ์ชผล การสำรวจ และการถ่ายภาพได้เริ่มขึ้นในเดือนธันวาคม 1957 เรือบรรทุกน้ำมันที่จีนสร้างระหว่าง 4,500 ตันได้ถูกเริ่มโครงการในปีเดียวกัน ระหว่างปี 1957 ได้มีการประกาศว่าจีนสามารถออกแบบกลุ่มโรงงานเหล็กและเหล็กกล้าขนาดใหญ่ที่ทำการผลิตได้ 1.5 ล้านตันต่อปี สถานีไฟฟ้าพลังน้ำที่มีกำลังผลิต 1 ล้านตัน อยู่ต่อเรือสำหรับสร้างกองเรือเดินทะเล โรงงานผลิตเครื่องกังหันหม้อไอน้ำ และโรงงานผลิตเครื่องจักรดีเซล การผลิตหม้อน้ำแปลง 40,000 kva เครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำ 72,000 กิโลวัตต์ เครื่องมือกำเนิดไฟฟ้าพลังความร้อน 25,000 กิโลวัตต์ เหล็กกล้าหล่อที่ทนความร้อน และผลผลิตอื่น ๆ [Hughes and Luard, 1975, p. 57.] รวมทั้งในปี 1957 จีนได้ทำการผลิตเครื่องไฟฟ้า เครื่องมือทำเหมืองและเครื่องมือรถไฟ โลหะผสมพิเศษ ผลิตภัณฑ์ยา นาฬิกาและปากกาเป็นครั้งแรก นอกจากนี้การขยายทางรถไฟ (มีการวางทางรถไฟสายใหม่เกือบ 5,000 กิโลเมตร) และทางหลวง (สร้างใหม่กว่า 14,000 กิโลเมตร) ได้ช่วยให้การไหลเวียนของผลผลิตการเกษตรและอุตสาหกรรมกว้างขึ้นอย่างมาก ตั้งนั้นมหภาค เช่น เสนวนและพูเจียงได้ถูกเปิดกว้างขึ้น จีนได้กำลังอยู่ในกระบวนการของการเปลี่ยนจากการมีตลาดภายในภูมิภาค (regional markets) มาเป็นตลาดระดับชาติที่เป็นหนึ่งเดียว (a unified national markets)

ความก้าวหน้าของการเกษตรข้ามภาค งบดุลไม่ได้เป็นบวกอย่างแท้จริง ยกเว้นในวงขอบข่ายโครงการการเกษตรขนาดใหญ่ที่ดำเนินการด้วยเครื่องมือและผู้เชี่ยวชาญที่นำเข้ามาจากยุโรปตะวันออก : โครงการเหล่านี้รวมถึงนารัฐและสถานีรัฐแทรกเตอร์ เขื่อนใหญ่และระบบคลองและแนวของป่าไม้ที่เป็นแนวป้องกัน โครงการหลายต่อประสังค์ของแม่น้ำเหลืองตัวอย่างเช่น เขื่อน คลอง และสถานีไฟฟ้า เป็นศูนย์กลางของการทำก่อนด้วยงานขนาดใหญ่

เช่นที่ทำอยู่ในไซบีเรีย ในรูปแบบปี 1955 ของโครงการแม่น้ำเหลือง ด้วยมาได้ถูกยกเลิกไปอย่างง่าย ๆ [Jean Chesneaux, 1979, p. 59.]

ฉะนั้นในช่วง 5 ปีนี้แสดงถึงการพัฒนาอุดสาหกรรมอย่างรวดเร็ว พร้อมกับความก้าวหน้าทางด้านการเกษตรที่ค่อนข้างช้า ในขณะเดียวกันประชากรได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในอัตรา ก้าวหน้าเมื่อเทียบกับช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเพิ่มของประชากรและการพัฒนาอุดสาหกรรม อย่างรวดเร็วได้นำไปสู่การหลอกอุปจาระ แผนที่ปี 1957 พร้อมกับสามารถทำให้เป็นสังคมนิยม ได้เกือบทั่วทั้งในภาคการเกษตร อุดสาหกรรม การค้าและอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม แม้แผนจะบรรลุ ความสำเร็จแต่ความสำเร็จในแผนไม่แน่นอนอย่างชัดแจ้ง ประการแรก คือการเพิ่มขึ้นของการผลิตการเกษตรแม่มากกว่าเป้าหมายแต่ก็ยังต่ำกว่าสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อให้ก้าวไปพร้อมกับการเพิ่มขึ้นในการผลิตด้านอุดสาหกรรม นอกเหนือจากการคงไว้ซึ่งมาตรฐานการครองชีพของประชากร จีนที่กำลังเพิ่มขึ้นคงจะทำได้ยาก ถ้ายอมปล่อยให้ขาดหายส่วนเกินสำหรับการส่งออกตามปริมาณ ที่ต้องการ ประการที่ 2 ภายในสาขาอุดสาหกรรมเองในขณะที่บางรายการ เช่น เหล็ก เหล็กกล้า และกระสีไฟฟ้า พัฒนาได้เร็วกว่าโครงการที่วางแผนไว้ แต่ในบางรายการ เช่น น้ำมัน พบว่า ยากที่จะเข้าใกล้ระดับการผลิตที่หวังไว้ นอกจากนี้ผู้นำจีนพบว่าอัตราการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มากดังเช่นที่เป็นอยู่ในปี 1956 ได้ก่อให้เกิดความกดดันด้านเงินเพื่อซึ่งพวกราคาไม่อยู่ในฐานะที่จะ เช็คได้ ยกเว้นโดยการลดอัตราการพัฒนาและการเพิ่มสัดส่วนของทรัพยากรที่อุทิศให้แก่ การผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค พวกราคาตระหนักว่าการให้ความสำคัญมากเกินไปต่อการพัฒนา วิสาหกิจขนาดใหญ่ ทำให้ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากแต่ประหยัดแรงงานซึ่งมีอยู่จำนวนมหาศาล ในขณะเดียวกันไม่ได้ให้ความตั้งใจพอที่จะสร้างโรงงานที่มีขนาดเล็กกว่าและทันสมัยน้อยกว่า สิ่งเหล่านี้เป็นบทเรียนสำคัญซึ่งนักวางแผนจีนต้องคำนึงถึงเมื่อพวกราชาได้เริ่มกำหนดแผน สำหรับพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปของจีน